לא היה אדם שקראו אדון. ולא"ת והא כתיב ברוך ה' אלהי שם (בראשית ט.) וי"ל דהתם אינו באל"ף דל"ת שהוא לשון אדנות. ולא"ת אמאי לא מייתי קרא אדני (אלהים) מה תתן לי (שם טו) שהוא כתוב קודם. וי"ל שהפרשיות לא נאמרו כסדר ואין מוקדם ומאוחר בתורה וזה הפסוק דבין הבתרים היה קודם לכן. וכן נ"ל ע"כ שהרי אברהם היה בן שבעים שנה בברית בין הבתרים. ואחר הדברים האלה (שם) נאמר אחר מלחמת המלכים כדפירש רש"י בפירוש חומש ובמלחמת המלכים היה בן ע"ג שנים שהרי כל הימים של קדוש נ"ב שנים כדאמרי' בפ"ק דשבת (דף יא.) לא מהם י"ב שנים שעבדו את כדרלעומר וי"ג שנים של מרידה ושאר מישובה כ"ו שנים שהיתה בשלוה ובהפיכתה היה אברהם בן נ"ט שנה שהרי היתה ההפיכה שנה אחת קודם שנולד יצחק לא מהם ששה ועשרים שנה למפרע של שלוה נמצא שבן ע"ג שנה היה במלחמת המלכים. אם כן היתה פרשת בין הבתרים קודם לפרשת אחר הדברים שלא שנים ואותה פרשה מסיימת ויחשבה לו לצדקה ולכך הניח אותו פסוק דבמה אדע שהוא מוקדם. ומזה מיישב רש"י דבמקום אחד משמע שהיה לילה דכתיב וספור הככבי' (בראשי' טו) ובתר הכי כתי' ויהי השמש לבוא משמע שהוא יום. אלא ודאי ש"מ דשני פרשיות הם ולאו בבת אחת נאמרו ואין מוקדם ומאוחר בתורה:

רנ

א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם (ו) וקראו אדון שנאמר [1]ויאמר אדני (אלהים) במה אדע כי אורשנה. אמר רב אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנא' [2]ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני למעגך מבעי ליה אלא למען אברהם שקראך אדון: וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו שנאמר [3]פני ילכו והנחותי לך: ואמר ר"י משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאתה לאה והודתו שנאמר [4]הפעם אודה את ה': ראובן א"ר אלעזר אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי דאילו בן חמי אע"ג דמדעתיה זבניה לבכירותיה דכתיב [5]וימכר את בכרתו ליעקב חזו מה כתיב ביה [6]וישטם עשו את יעקב וכתיב [7]ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים וגו' ואילו בני אע"ג דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה דכתיב [8]ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף

[9]אפי' הכי לא אקנא ביה דכתיב [9]וישמע ראובן ויציליהו מידם: רות [6]מאי רות א"ר יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות מנא לן דשמא גרים אמר רבי [3]אליעזר דאמר קרא [10]לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות [9] אלא שמות: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג שנאמר [11]מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב בתריה [12]ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב [13]למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק ואילו מה רבו צרי לא כתיב: מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו מזמור לדוד [9]קינה לדוד מיבעי ליה אמר ר' שמעון בן [3]אבישלום משל למה הדבר דומה לאדם שיצא עליו שטר חוב קודם שפרעו היה עצב לאחר שפרעו שמח אף כן [6] דוד כיון שאמר לו הקב"ה [14]הנני מקים עליך רעה מביתך היה עצב אמר שמא עבד או ממזר הוא דלא חיים עלי כיון דחזא דאבשלום הוא שמח משום הכי אמר מזמור[7]: [5]וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר [15]עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם תניא נמי הכי [5]רבי דוסתאי בר' מתון אומר מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז שנא' עוזבי תורה יהללו רשע וגו' ואם לחשך אדם לומר והא כתיב [17]אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה אמור לו מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים אל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואומר [18]אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום איני והאמר ר' יצחק אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו שנאמר [17]יחילו דרכיו בכל עת אלא שזוכה בדין שנאמר מרום משפטיך מנגדו ולא עוד אלא שרואה בצריו שנאמר כל צורריו יפיח בהם לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דשמיא ולא קשיא הא ברשע שהשעה משחקת לו הא ברשע שאין השעה משחקת לו ואב"א הא והא ברשע שהשעה משחקת לו ולא קשיא [9]הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור [7]דאמר רב הונא מאי דכתיב [20]למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו וכי רשע בולע צדיק והא כתיב [21]ה' לא יעזבנו בידו וכתיב [22]לא יאונה לצדיק כל און אלא צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ואב"א [7]שעה משחקת לו שאני: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל הקובע מקום [7]לתפלתו אויביו נופלים תחתיו שנאמר [23]ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה רב הונא רמי כתיב לענותו וכתיב [23]לכלותו בתחלה לענותו ולבסוף לכלותו: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי [9]גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנא' [24]פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה: א"ל רבי יצחק לרב נחמן מ"ט לא אתי מר לבי כנישתא לצלויי אמר ליה לא יכילנא א"ל לכנפי למר עשרה וליצלי אמר ליה טריחא לי מלתא ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא בעידנא דמצלי צבורא ליתי ולודעיה למר א"ל דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי

מאי

1. ויאמר אדני אלהים במה אדע כי אירשנה: בראשית טו ח
2. ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני: דניאל ט יז
3. ויאמר פני ילכו והנחתי לך: שמות לג יד
4. ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את יי על כן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת: בראשית כט לה
5. ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו וימכר את בכרתו ליעקב: בראשית כה לג
6. וישטם עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי: בראשית כז מא
7. ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי ויאמר הלא אצלת לי ברכה: בראשית כז לו
8. ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף בן ישראל ולא להתיחש לבכורה: דברי הימים א ה א
9. וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נכנו נפש: בראשית לז כא
10. לכו חזו מפעלות יי אשר שם שמות בארץ: תהלים מו ט
11. מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו: תהלים ג א
12. יי מה רבו צרי רבים קמים עלי: תהלים ג ב
13. למה רגשו גוים ולאמים יהגו ריק: תהלים ב א
14. כה אמר יי הנני מקים עליך רעה מביתך ולקחתי את נשיך לעיניך ונתתי לרעיך ושכב עם נשיך לעיני השמש הזאת: שמואל ב יב יא
15. עזבי תורה יהללו רשע ושמרי תורה יתגרו בם: משלי כח ד
16. לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעשי עולה: תהלים לז א
17. אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת יי כל היום: משלי כג יז
18. יחילו דרכיו בכל עת מרום משפטיך מנגדו כל צורריו יפיח בהם: תהלים י ה
19. טהור עינים מראות רע והביט אל עמל לא תוכל למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו: חבקוק א יג
20. יי לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו: תהלים לז לג
21. לא יאנה לצדיק כל און ורשעים מלאו רע: משלי יב כא
22. ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה: שמואל ב ז י
23. ושמתי מקום לעמי ישראל ונטעתיהו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לבלותו כאשר בראשונה: דברי הימים א יז ט
24. ויאמר יהושפט האין פה נביא ליי ונדרשה את יי מאותו ויען אחד מעבדי מלך ישראל ויאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו: מלכים ב ג יא

תורה אור השלם

מסורת הש"ס

ו) כ"ב יד: ע"ש, ב) ל"ל אלעזר, ג) [פי' תוס' יומא לח ב ותוספות כתובות קד ד"ה אניז], ד) ס"ל אמר מתם בכל דרמיס של אגדא, ה) מגילה ו:, ו) מס' ד"ל רבה פרק ב, ז) מגילה ו: כ"מ עא., ח) פי' על זה תמלא בהרי"ף בע"ז [ובהרש"ל] ועיין בילקוט תהלים יו"ד רמז תרמ"ט, ט) ר"ל לתורתו, י) כמ' שבידינו [היה"ל ל יז] כתיב לבלותו, כ) ס"ל להתאוות, ל) פי' בפרש"י שבע"ז, מ) כמ"ש: ירא,

הגהות הב"ח

(א) נמ' שנא אברהם אבינו וקראו: (ב) שם אף כאן דוד כיון: (ג) רש"י ד"ה ואומר וכו' היום ואי אפשר:

גליון הש"ם

גמ' אפ"ה לא אקנא ביה כו'. עב"ג קבא ע"א ובפ"א במ"ש: שם אלא שמות. עי' שם קמג ע"ב תוד"ה שביו: שם קינה לדוד מיבעי ליה. עיין בזוה"ק פרשה וצא ד"ה ויהי והנה כאר בשלה. למשני דהשיב דוד דקוב"ה קליק ליה מוכיר להוא עלמא. כיון דחמא דהכא בהאי עלמא בעי למיגבי מיניה מדי מו דחמא כו'. שם הא בצדיק גמור ואיך תתחרה את הפוסים, כלומר שאינו רק כמותו (מגילה ו.). ואומר אל יקנא לבך בחטאים. על כתף אין קנאה זו לשון גירוי מלחמה אלא אחיזת מעשיו, מלכתיב כפיפא כי אם בילאת ה' כל היום (שם). צדיק גמור אינו בולע. ואף על פי שמתמוטט עולה ואינו נבלע לעולם (ב"מ עא.).

מוסף רש"י

אל תתחר במרעים להיות כמרעים. אל תתחר אינו לשון גירוי אלא אלא אחיזת מעשיו, כמו (ירמיה יב ה) ואיך תתחרה את הפוסים, כלומר שאינו רק כמותו (מגילה ו.). ואומר אל יקנא לבך בחטאים. על כתף אין קנאה זו לשון גירוי מלחמה אלא אחיזת מעשיו, מלכתיב כפיפא כי אם בילאת ה' כל היום (שם). צדיק גמור אינו בולע. ואף על פי שמתמוטט עולה ואינו נבלע לעולם (ב"מ עא.).